Lagutskottet

Redogörelse om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Redogörelse om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön (SRR 1/2022 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- ambassadråd Elina Lemmetty, utrikesministeriet
- avdelningschef Ari-Pekka Koivisto, justitieministeriet
- kanslichef Kirsi Pimiä, inrikesministeriet
- polisöverinspektör Sami Nevalainen, inrikesministeriet
- direktör Pasi Kumpula, Domstolsverket
- specialsakkunnig Hanna Nieminen-Finne, Domstolsverket
- statsåklagare Sampsa Hakala, Åklagarmyndigheten
- direktör Marjo Kurki, Södra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt
- utvecklingsdirektör Riitta Kari, Brottspåföljdsmyndigheten
- riksfogde Juhani Toukola, Utsökningsverket.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- högsta domstolen
- högsta förvaltningsdomstolen
- Rättsregistercentralen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Finlands och Europas säkerhetspolitiska omgivning har förändrats radikalt efter Rysslands angrepp mot Ukraina. I statsrådets redogörelse bedöms förändringarna i den utrikes- och säkerhetspolitiska omvärlden till följd av invasionen och dess konsekvenser för Finland samt Finlands

övergripande beredskap med tanke på ekonomin, resiliensen, försörjningsberedskapen, den inre säkerheten, cybersäkerheten, hybridpåverkan och den kritiska infrastrukturen.

Lagutskottet anser att redogörelsen behövs och är aktuell. Utskottet bedömer redogörelsen utifrån sitt ansvarsområde med fokus på betydelsen av rättsstaten och tryggande av den samt konsekvenserna av förändringarna i omvärlden inom justitieministeriets förvaltningsområde.

Rättsstaten och tryggande av den

Tyngdpunkterna i redogörelsen ligger på utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska aspekter, men redogörelsen tar också upp samhällets resiliens och vikten av den inre säkerheten. Det framgår dock inte tydligt vilken betydelse rättsstaten och tryggandet av den har för den övergripande säkerheten.

Lagutskottet konstaterar att domstolarna och andra aktörer inom rättsvården, såsom åklagarna, Brottspåföljdsmyndigheten, Utsökningsverket och rättshjälpen, sköter rättsstatens kärnuppgifter. Oberoende och funktionsdugliga domstolar ger rättsskydd och tryggar lagenligheten i myndigheternas verksamhet samt de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna också under exceptionella tider. En fungerande rättsstat och förtroendet för domstolarnas och myndigheternas verksamhet samt för tillgodoseendet av rättigheter och ansvar ökar befolkningens resiliens och är betydande för den inre säkerheten. De bidrar också till att dämpa de påverkansträvanden som behandlas i redogörelsen.

Utskottet betonar vikten av att trygga rättsstatsprincipen, de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt rättsvårdsaktörernas funktionsförmåga i den förändrade omvärlden. Rättsstaten och rättssystemet måste fungera under alla förhållanden.

Hybridhot och brottslighet

Lagutskottet anser det vara viktigt att Finland bereder sig på att bli föremål för exceptionella, omfattande och mångfasetterade metoder för hybridpåverkan både på kort och på lång sikt. I redogörelsen nämns som exempel hotet om instrumentaliseringen av migrationen så att stora grupper asylsökande provoceras att komma till Finlands gränser. Man måste förbereda sig på identifierade hot och möta dem effektivt.

Det förändrade säkerhetsläget väntas på olika sätt öka antalet brott som ska utredas. Exempelvis många former av hybridpåverkan kan bedömas i straffrättsligt hänseende. Överbelastningsattacker handlar om straffbart störande av datatrafik. Allvarligare former av cyberattacker är dataintrång och omfattande dataskadegörelse. Informationspåverkan på nätet kan i sin tur vara förenad med till exempel smädelse och hot. Kränkningarna av luftrummet å sin sida är riksgränsbrott. Också hotet om olaglig vapenhandel beräknas öka.

Miljontals människor har flytt från Ukraina till följd av Rysslands angrepp. Det beräknas att tiotusentals av dem kommer till Finland. Civila som flytt undan kriget, särskilt kvinnor och barn, befinner sig i en sårbar ställning och på grund av omständigheterna är de utsatta för människohandel samt arbetsrelaterat och sexuellt utnyttjande. Tillsammans med flyttningsrörelsen kan det

också komma kriminella och organiserade kriminella sammanslutningar som utnyttjar situationen i Ukraina. Man bör bereda sig på att förebygga, bekämpa och utreda ovannämnda brott och fenomen.

Utöver beredskapen betonar utskottet vikten av att straffansvaret realiseras, eftersom medborgarnas förtroende för att brotten leder till ett sådant straff som avses i lagen är en central faktor som skapar säkerhet och trygghetskänsla. Det väsentliga är att sörja för ett effektivt myndighetssamarbete samt tillräckliga och proportionerliga resurser och andra verksamhetsförutsättningar för alla aktörer i straffprocesskedjan, det vill säga förundersökningsmyndigheterna, åklagarna och domstolarna samt för verkställigheten av straff och för rättshjälpen.

Krigsförbrytelser

Under angreppet har de ryska trupperna gjort sig skyldiga till allvarliga kränkningar av internationell humanitär rätt i Ukraina som också är förenade med straffrättsligt ansvar. Ukrainas egna åtgärder är av central betydelse, men landet kommer inte ensamt att klara av att utreda och lagföra alla krigsförbrytelser som begåtts på dess territorium. Det internationella samfundet stöder och deltar i utredningen av dem. För närvarande deltar Finland i det internationella samarbetet för att stödja Ukraina i första hand inom ramen för EU:s straffrättsliga samarbete, det vill säga Eurojusts verksamhet. Brottsutredningarna har inletts i ett tidigt skede, vilket i väsentlig grad underlättar insamlingen av bevis.

Internationella brottmålsdomstolen (ICC) har inlett en utredning av påstådda krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten i Ukraina. Enligt utredning till utskottet är det uppenbart att ett stort antal misstänkta brott och personer kommer att bli föremål för utredningen. ICC:s resurser är dock tämligen begränsade och ICC kommer därför antagligen att koncentrera sig särskilt på den militära ledningens agerande. Utskottet anser det vara viktigt att Finland stöder internationella aktörers arbete för att lösa konflikter och utreda krigsförbrytelser.

Internationella brott som begåtts i Ukraina kan med stöd av universalprincipen också behandlas i nationella domstolar, och enligt utredning har nationella brottsutredningar inletts i flera EU-medlemsstater och andra stater. Även i Finland kan sådana brott bli föremål för utredning och behandling, men deras antal bedöms inte vara stort. Lagutskottet noterar att utredning och behandling av krigsförbrytelser enligt tidigare erfarenheter är särskilt krävande och tar avsevärt mycket tid och resurser. Situationen bör därför följas aktivt.

Mottagande av personer som flyr från Ukraina

Hur mottagandet av flyktingar från Ukraina påverkar förvaltningsdomstolarnas verksamhet är enligt uppgift fortfarande oklart. Enligt erhållen utredning är det dock inte att vänta att Migrationsverkets beslut i ärenden som gäller ukrainska invandrare skulle leda till en betydande anhopning av ärenden.

Den som flyr kriget i Ukraina kan beviljas uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd för högst ett år åt gången. Negativa beslut om dem kan överklagas men det är svårt att förutse mängden besvär. Senare kan det också fattas asylbeslut som gäller ukrainare, men enligt uppgift är ock-

så deras antal svårt att förutse. Bland de ukrainare som anländer till Finland beräknas efterfrågan på rättsskyddstjänster, såsom behovet av rättshjälp, dock öka.

Utskottet betonar också vikten av att sörja för rättigheterna för barn som kommer ensamma till Finland och vikten av att skydda dem. Barn som anländer utan vårdnadshavare är särskilt utsatta och såsom det konstateras ovan även utsatta för risker som bland annat människohandel och utnyttjande.

Sanktioner

EU:s sanktioner mot Ryssland har konsekvenser också för justitieministeriets förvaltningsområde i Finland. Frysning av egendom som tillhör personer som är föremål för sanktioner sker på ansökan av utrikesministeriet och på åtgärd av Utsökningsverket. Vid Utsökningsverket har ärendena koncentrerats till verksamhetsenheten för specialverkställighet, där de enligt uppgift sysselsätter personalen avsevärt, eftersom de fall som utreds är besvärliga. En tredjedel av personalen vid verksamhetsenheten för specialverkställighet har redan flyttats till att utreda sanktionsärenden. Det ökade arbete som sanktionerna medför kräver extra resurser för Utsökningsverket, och man måste se till att resurserna räcker till.

Cybersäkerhet och beredskap för undantagsförhållanden

Inom justitieministeriets förvaltningsområde baserar sig myndigheternas och domstolarnas verksamhet numera i stor utsträckning på digitala verktyg och förbindelser. I den förändrade omvärlden framhäver detta vikten av att sörja för informations- och cybersäkerheten.

Man bör också i övrigt förbereda sig på förändringar i säkerhetsläget för att säkerställa verksamheten. Det finns skäl att uppdatera olika beredskapsplaner och ordna behövlig utbildning. Det finns också skäl att fundera på lokalfrågor. Utskottet betonar också vikten av justitieministeriets samordning och myndighetssamarbetet för beredskapen inom förvaltningsområdet.

Ekonomiska konsekvenser

Förändringarna i omvärlden påverkar behovet av resurser inom justitieministeriets förvaltningsområde och man måste se till att resurserna räcker till. Till den del de kan förutses har de beaktats i planen för de offentliga finanserna 2022—2023 (SRR 2/2022 rd). Utskottet går närmare in på frågan i sitt utlåtande om planen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande LaUU 14/2022 rd

Helsingfors 10.5.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Hanna Huttunen cent
medlem Saara Hyrkkö gröna
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Jouni Ovaska cent
medlem Mari Rantanen saf
medlem Suldaan Said Ahmed vänst
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Paula Werning sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.